

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PROGRAMA STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA LICA SA STEČENIM VISOKIM OBRAZOVANJEM ZA 2023/2024. GODINU

I UVOD

U skladu sa odredbama Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem („Službeni list Crne Gore“, br. 38/12 i 86/22) i Pravilnikom o načinu objavljivanja javnog poziva, postupku i kriterijumima za stručno osposobljavanje („Službeni list Crne Gore“, broj 46/12), realizuje se Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem za dvanaestu generaciju korisnika.

S obzirom na pozitivne efekte koje je Program imao tokom prethodnih ciklusa nastavljeno je sa realizacijom istog za 2023/2024. godinu. Istraživanja su pokazala da Program doprinosi realizaciji ključnog cilja koji se tiče podrške mladim visokoškolcima pri prelasku iz svijeta učenja u svijet rada i povećanju zapošljivosti mladih.

Shodno Zakonu, Program omogućava licima sa stečenim visokim obrazovanjem, bez radnog iskustva koja se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, da tokom devetomjesečnog stručnog osposobljavanja kod izabranog poslodavca steknu znanja, vještine i kompetencije za samostalno obavljanje posla i polaganje odgovarajućeg stručnog ispita.

Pored toga što Program omogućava visokoškolcima da steknu odgovarajuće radno iskustvo, poslodavcima u javnom i privatnom sektoru daje šansu da prepoznaju potrebe za određenim kadrom, koji odgovara njihovoj specifičnoj djelatnosti, i radno ga angažuju po isteku stručnog osposobljavanja.

Devetomjesečno stručno osposobljavanje, tokom kojeg korisnici imaju naknadu u neto iznosu od 450,00 eura, jeste svojevrsna podrška obrazovanju mladih, odnosno podsticaj da kroz dokazivanje u radnom okruženju lakše dođu do zaposlenja i istovremeno motiviše poslodavce za otvaranjem novih radnih mjesta.

Nakon dvanaest ciklusa sprovođenja Programa, ukupan broj korisnika 50.226 lica je dobilo priliku da se stručno osposobljava. Za Program 2023/2024. godine poslodavci su iskazali veliko interesovanje, što je rezultiralo oglašavanjem 15.300 slobodnih radnih mjesta za stručno osposobljavanje, dok je ukupan broj lica sa stečenim visokim obrazovanjem koji se prijavio za učešće u Programu 2.338.

Nakon prvog kruga uparivanja korisnika sa poslodavcima, 2192 je dobilo šansu za stručno osposobljavanje u trajanju od devet mjeseci. S obzirom na to da 145 lica, nakon prvog kruga povezivanja poslodavaca i korisnika, nije dobilo poslodavca, a imajući u vidu da je ostao veliki broj oglašanih slobodnih mjesta, organizovan je i drugi krug prijavljivanja potencijalnih korisnika Programa. Nakon sprovođenja drugog kruga još 44 korisnika su dobili poslodavca, što rezultira da je ukupno upareno 2.236 korisnika. Ukupan broj

korisnika koji nisu dobili priliku da se stručno osposobljavaju u ovom ciklusu je 102, što iznosi 4,56 % od ukupnog broja prijavljenih korisnika.

U implementaciju Programa stručnog osposobljavanja, kao i prethodnih godina, uključeno je više vladinih institucija: Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo javne uprave, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Uprava za ljudske resurse i ustanove visokog obrazovanja.

II REALIZACIJA PROGRAMA

U skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima Program se realizuje kroz 6 faza, i to:

- 1) prijava poslodavaca,
- 2) prijava korisnika,
- 3) povezivanje korisnika i poslodavaca,
- 4) upućivanje korisnika kod poslodavaca,
- 5) potpisivanje ugovora, i
- 6) početak stručnog osposobljavanja.

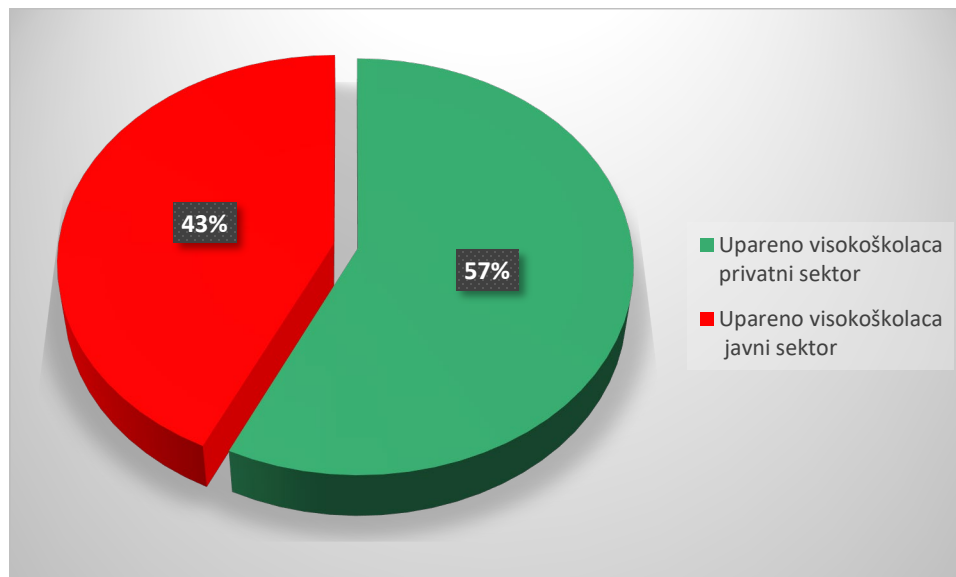
2.1 Prijava poslodavaca

U skladu sa odredbama Pravilnika prijava poslodavaca je predviđena u periodu od 15. septembra do 15. oktobra tekuće godine putem Portala elektronske uprave.

Samim tim program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem počeo je 15. septembra 2023. godine, objavljivanjem Javnog poziva poslodavcima za učešće u Programu od strane Uprave za ljudske resurse za poslodavce iz javnog sektora, i Zavoda za zapošljavanje Crne Gore za poslodavce iz privatnog sektora. Javni poziv je objavljen u dnevnom listu „Pobjeda”, kao i na web stranicama Vlade Crne Gore, portala e-uprave, Uprave za ljudske resurse i Zavoda za zapošljavanje.

Kao i prethodnih godina i ove godine akcenat je stavljen na poslodavce iz privatnog sektora, uz nastojanje da se obezbijedi što veći broj poslodavaca upravo iz ovog sektora. Pravo učešća u Programu imali su državni organi - institucije nadležne za poslove obrazovanja, zdravstva, policije, vojske i kulture, privredna društva u većinskom državnom vlasništvu kao i javne službe čiji je osnivač opština.

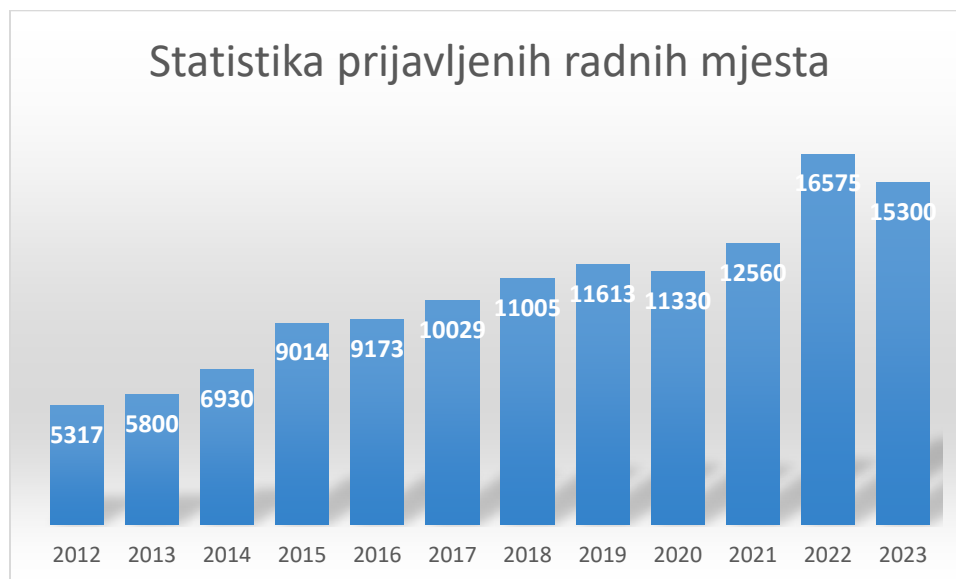
Poslodavci su oglasili potrebu za ukupno 15.300 mjesta za stručno osposobljavanje, od čega je javni sektor oglasio 4.240 slobodnih mjesta, a privatni sektor 11.060 slobodnih mjesta. Ukupan broj uparenih radnih mjesta, u privatnom sektoru iznosi 1.277, dok je u javnom sektoru 959 što je prikazano na slici 1. Broj neuparenih mjesta u privatnom sektoru iznosi 9.783, dok u javnom sektoru je 3.281.

Slika 1. Prikaz uparenih korisnika privatni i javni sektor

Broj prijavljenih mjesta u dvanaestom ciklusu Programa manji je u odnosu na prethodni jedanaesti ciklus.

Slika 2. prikazuje broj prijavljenih radnih mjesta od početka realizacije Programa stručnog osposobljavanja.

Slika 2. Statistika prijavljenih radnih mjesta kroz godine

2.2 Prijava korisnika

Dana 18. oktobra 2023 godine, putem portala e-uprave, počelo je elektronsko prijavljivanje potencijalnih korisnika Programa. Prijavljivanje potencijalnih korisnika Programa je završeno 18. novembra 2023. godine, sa mogućnošću izmjene preferenci od strane već prijavljenih potencijalnih korisnika zaključno sa 20. novembrom 2023. godine.

U okviru Programa 2023/2024. interesovanje za stručno osposobljavanje je iskazalo 2.338 visokoškolaca koji su uspješno prošli korake neophodne za učešće u programu.

Kako bi bile izbjegnute zloupotrebe bilo koje vrste, informacioni sistem je kreiran tako da se nakon prijave korisnika, koji je unosio ime i prezime, JMB, naziv ustanove na kojoj je stekao visoko obrazovanje i prosječnu ocjenu, navedeni podaci, povezuju sa bazom podataka ustanove visokog obrazovanja u Crnoj Gori na kojoj je prijavljeni visokoškolac stekao kvalifikaciju.

Drugi korak u prijavljivanju korisnika podrazumijevao je provjeru statusa na Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, odnosno da li je potencijalni korisnik Programa na evidenciji Zavoda kao lice bez radnog iskustva u okviru kvalifikacije sa kojom se prijavljuje.

Nakon 20. novembra 2023. godine, kada je istekao rok za odabir preferenci od strane korisnika, pokrenut je sistemski algoritam koji je automatski formirao elektronsku rang listu povezanih korisnika i poslodavaca na osnovu:

1. prosječne ocjene korisnika i
2. izabраниh preferenci svakog korisnika.

U ovogodišnjem Programu stručnog osposobljavanja je učestvovalo 647 korisnika koji posjeduju rješenje o priznavanju inostrane obrazovne isprave od čega je njih 613 dobilo priliku da se stručno osposobi. Od ukupno prijavljenih korisnika njih 27.67% je visoko obrazovanje završilo u inostranstvu od čega je većina iz Republike Srbije i Bosne i Hercegovine.

Najstariji i najmlađi korisnici koji su ove godine učestvovali u Programu:

1. Najstariji korisnik je rođen 01.03.1959. godine
2. Najmlađi korisnik je rođen 04.08.2002. godine

U nastavku je prikazana statistika prijavljenih visokoškolaca kroz godine.

Slika 3. Statistika prijavljenih visokoškolaca po godinama

2.3 Povezivanje korisnika i poslodavaca

Nakon elektronski sprovedenog povezivanja poslodavaca i korisnika u prvom krugu, ukupno 2.192 lica je dobilo poslodavca, odnosno mogućnost da se stručno osposobljava.

Lista povezanih poslodavaca i korisnika na Portalu e-uprave je objavljena 21. novembra 2023. godine. Ista sadrži i informaciju o prosječnoj ocjeni kandidata, koja predstavlja ključni kriterijum za povezivanje sa preferiranim poslodavcem, a sve u cilju obezbjeđenja maksimalne transparentnosti cjelokupnog procesa.

Činjenicom da je ostalo 13.108 neuparenih radnih mjesta nakon prvog kruga, visokoškolci kojima u prvom krugu povezivanja poslodavaca i korisnika nije dodijeljen poslodavac imali su priliku da u drugom krugu izaberu nekog od preostalih poslodavaca kod kojih bi mogli da obave devetomjesečno stručno osposobljavanje. S tim u vezi, poziv visokoškolcima za drugi krug prijavljivanja za stručno osposobljavanje objavljen je 27. novembra 2023. godine na portalu e-uprave, kao i na web portalima Vlade Crne Gore, Uprave za ljudske resurse i Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.

Poziv se isključivo odnosio na visokoškolce koji su se prijavili u predviđenom roku za prijavljivanje korisnika, ali u prvom krugu Programa nijesu dobili željenog poslodavca. Druga faza prijavljivanja za preostalih 146 korisnika, trajala je od 27. do 29. novembra 2023. godine i realizovala se putem Portala elektronske uprave. Nakon drugog kruga ukupno 44 korisnika je dobilo poslodavca, dok njih 102 nije dobilo šansu da se stručno osposobi, što je rezultiralo ostatkom od 13.832 radnih mjesta.

U nastavku su studijske oblasti sa najvećim brojem neuparenih visokoškolaca.

Studijski program	Neupareno
Menadžment u carinskom, špediterskom i agencijskom poslovanju	7
Primijenjena psihologija	3
Nautika	3
Pravo	4
Menadžment	4
Izvođačke umjetnosti	4
Građevina	4

Iz tabele u nastavku uočavamo da je evidentno da su poslodavci najviše tražili kvalifikacije iz oblasti, prava, ekonomija, računovodstvo, finansija i bankarstvo, turizma, elektronika, telekomunikacije i računari, građevine, marketinga, arhitekture i grafički dizajn.

Studijski program	Traženo
Pravo	1000
Ekonomija	894
Računovodstvo, finansije i bankarstvo	518
Turizam	355
Elektronika, telekomunikacija i računari	330
Građevina	302
Marketing	278
Arhitektura	270
Grafički dizajn	253

Poslodavci su ove godine tražili najmanje studijskih programa koji su prikazani u tabeli u nastavku:

Studijski program	Traženo
Biohemija	5
Pomorska elektrotehnika	5
Etnologija	5
Pravnoistorijski	5
Geologija	5
Harfa	5
Međunarodne studije-Kineske studije	5
Industrijski menadžment	5
Strukovna medicinska sestra babica	5
Strukovne tehničke studije - Obrada metala	5
Biotehnika	4
Dizajn tekstila i odjeće	4

Strukovne tehničke studije - Zaštita od požara	4
Nautički turizam i upravljanje marinama	3
Pozorišna režija	3
Arapski jezik	3
Flauta	3
Albanski jezik i književnost	3
Šerijatsko pravo	3
Urbanizam	3
Filologija	2
Menadžment civilne zaštite i zaštite životne sredine	2
Filmska i TV režija	2
Strukovne tehničke studije - Tekstilno inženjerstvo	2
Humanističke studije iz oblasti istorije, istorije kulture i istorijske antropologije	2
Eksperimentalna biologija i biotehnologija	2
Klarinet	2
Visoka škola sestrinstva	2
Kostimografija	2
Mehanička prerada drveta	2
Muzikolog	2
Ženske studije	2
Private policing (privatna bezbjednost)	2
Strukovne tehničke studije - Tekstilna tehnologija	2
Fizička kultura i zdravi stilovi života	1
Agrobiznis	1
Horna	1
Antropologija	1
Molekularna biologija	1

Takođe, uočeno je da za određene studijske programe, potražnja radnih mjesta je veća od prijavljenog broja studenata sa istim studijskim programom, što možemo primijetiti iz naredne tabele.

Studijski program	Traženo	Upareno visokoškolaca
Pravo	1000	83
Ekonomija	894	138
Računovodstvo, finansije i bankarstvo	518	31
Turizam	355	18
Elektronika, telekomunikacije i računari	330	38

Informacije koje se dobijaju kroz Program su dobar input u koncipiranju upisne politike na institucionalnom i državnom nivou.

2.4 Upućivanje korisnika kod poslodavaca

Na osnovu objavljenih rang lista Uprava za ljudske resurse će uputiti korisnike kod poslodavaca iz javnog sektora, a Zavod za zapošljavanje Crne Gore kod poslodavaca iz privatnog sektora. Svi poslodavci i korisnici će biti blagovremeno obaviješteni o rezultatima javnih poziva putem e-maila, kao i putem portala e-uprave.

2.5 Potpisivanje ugovora

Nakon upućivanja korisnika kod izabranog poslodavca, poslodavac i korisnik sklapaju Ugovor, pri čemu jedan primjerak Ugovora dostavljaju Upravi za ljudske resurse i Zavodu za zapošljavanje.

2.6 Početak stručnog osposobljavanja

Svi visokoškolci koji su dobili priliku da se stručno osposobljavaju počće sa stručnim osposobljavanjem kod izabranog poslodavca 15. januara 2024. godine, do kada će biti obavezni da zaključe Ugovor sa poslodavcem.

Poslodavci su dužni da korisnicima omoguće stručno osposobljavanje, u skladu sa Programom stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem i posebnim aktom o programu osposobljavanja korisnika. Stručni tim zadužen za realizaciju Programa, u saradnji sa nadležnim državnim organima, vršiće kontrolu sprovođenja stručnog osposobljavanja.

III PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Svršeni visokoškolci i mladi koji tek ulaze na tržište rada predstavljaju poseban izazov i priliku za poslodavce. U periodu prijave visokoškolaca veliki broj poslodavaca je kroz medijsku kampanju osnaživao iste da odaberu njih kao poslodavca kod kojeg će odraditi stručno osposobljavanje. Takođe jedan vid oglašavanja prijavljenih mjesta putem programa, poslodavci su vršili putem internet platformi koje pružaju mogućnost pregleda oglasa za slobodna radna mjesta. Pored ovoga još jedan od kanala promovisanja je i putem sve prisutnijih društvenih mreža kako Facebook-a tako i Instagrama.

S obzirom da poslodavci, kroz mentorski program koji pružaju, obezbijeduju zaposlenim da budu aktivno uključeni u poslovne procese poslodavca, jedan broj korisnika dobija mogućnost produženja radnog angažmana i nakon predviđenih devet mjeseci.

IV PROBLEMI TOKOM REALIZACIJE PROGRAMA

Problemi koji su evidentirani tokom realizacije Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem odnose se na:

- Zahtijevanje dostavljanja papirnog obrasca prijave poslodavaca na Program od strane Zavoda za zapošljavanje i Uprave za ljudske resurse;
- Insistiranje poslodavaca da oni izvrše izbor korisnika, ne poštujući činjenicu da se izbor korisnika sprovodi na osnovu prosječne ocjene potencijalnog korisnika stečene završetkom osnovnih studija;
- Nedovoljna informisanost poslodavaca o nazivima pojedinih studijskih programa, što rezultira zahtijevanje poslodavaca za izvršenje izmjena prijavljenih pozicija;
- Nepoštovanje vremenskih rokova od strane poslodavaca i korisnika za prijavljivanje za učešće u Programu;
- Visoka regionalna disproporcija između ponude i tražnje;
- Insistiranje visokoškolaca za promjenu nostrifikovanog studijskog programa.

Bitno je napomenuti da u toku trajanja prijava Programa stručnog osposobljavanja, od strane administratora na pomenutom Portalu je odgovoreno na više od 3.000 prijava od strane korisnika i poslodavaca, ovim putem, i u realnom vremenu riješene eventualne nedoumice ili problematika istih.

V KONTROLA SPROVOĐENJA

Analize i ankete, koje je Radni tim sprovodio tokom prethodnih ciklusa Programa stručnog osposobljavanja pokazale su da poslodavci od korisnika očekuju brže uključivanje u rješavanju konkretnih problema i lakšu adaptaciju na realne radne uslove što je, razumljivo, vrlo teško očekivati od lica kojima je učešće u Programu prvo radno iskustvo u nivou visokog obrazovanja. S druge strane određeni broj poslodavaca nudi poslove korisnicima koji su sa stanovišta složenosti i prilika da se steknu praktična znanja daleko ispod nivoa očekivanog za samog korisnika. To za posljedicu ima nezadovoljstvo korisnika uslovima za stručno osposobljavanje i zahtjev koji se upućuje Timu za praćenje implementacije Programa za promjenu poslodavca. S druge strane bitno je navesti da izvjestan broj korisnika nije u potpunosti svjestan odgovornosti i obaveza koje nosi kvalifikacija koju su stekli završetkom određenog studijskog programa, pa tek nakon anagažmana kod poslodavca i uslovima koji podrazumijevaju praktikovanje same kvalifikacije postaju svjesni težine samog posla i s toga odbijaju dalje stručno osposobljavanje.

Jedan od evidentnih problema je i nedostatak adekvatnog mentorstva samog korisnika, odnosno obezbjeđivanje od samog poslodavca lica koje prati stručno osposobljavanje korisnika, daje mu korisne savjete i instrukcije i na taj način obezbjeđuje maksimalno moguće uslove za sticanje praktičnih znanja, uključivanje u rješavanju problema, sticanju komunikacionih vještina i navika koje su preduslov za lakši prelazak

iz svijeta učenja u svijet rada. U tom cilju neophodno je pojačati kontrolu poslodavaca, jer stručno osposobljavanje bez mentorstva ne ispunjava svoju svrhu.

Radni tim za praćenje implementacije Programa će, u cilju bržeg i efikasnijeg rješavanja problema, u saradnji sa nadležnom inspekcijom još intenzivnije vršiti, na licu mjesta, uvid u uslove rada korisnika i samo praktično osposobljavanje korisnika i realizaciju samog Programa. S tim u vezi, u slučajevima neispunjavanja zakonskih obaveza korisnika i poslodavaca primjenjivaće se adekvatne kaznene mjere.

VI IZAZOVI TOKOM REALIZACIJE PROGRAMA

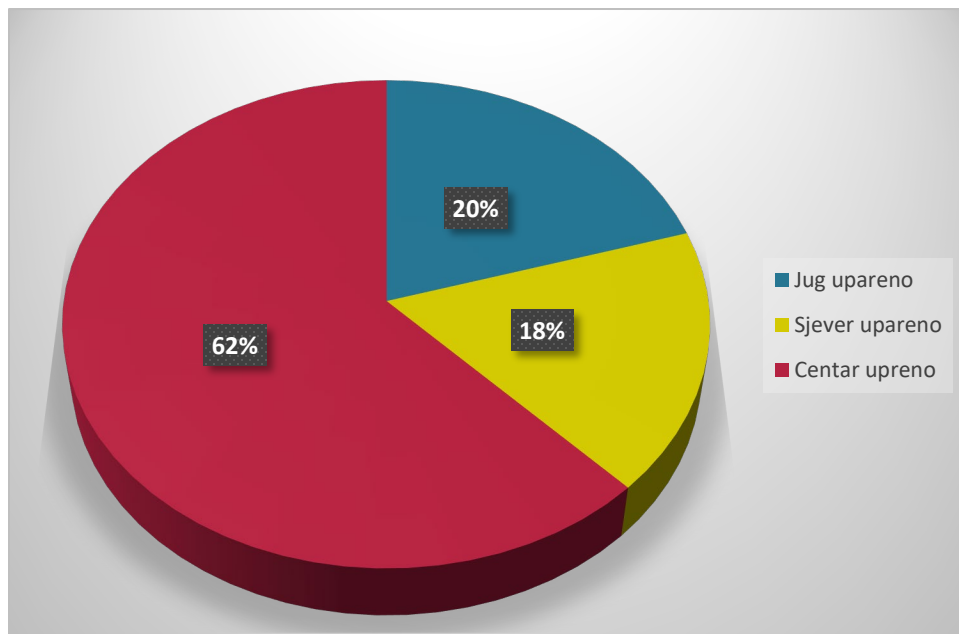
Izazovi koji su evidentirani tokom realizacije Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem odnose se na:

- Zahtijevanje dostavljanja papirnog obrasca prijave poslodavaca na Program od strane Zavoda za zapošljavanje i Uprave za ljudske resurse;
- Insistiranje poslodavaca da oni izvrše izbor korisnika, ne poštujući činjenicu da se izbor korisnika sprovodi na osnovu prosječne ocjene potencijalnog korisnika stečene završetkom osnovnih studija;
- Nedovoljna informisanost poslodavaca o nazivima pojedinih studijskih programa, što rezultira zahtijevanje poslodavaca za izvršenje izmjena prijavljenih pozicija;
- Nepoštovanje vremenskih rokova od strane poslodavaca i korisnika za prijavljivanje za učešće u Programu;
- Visoka regionalna disproporcija između ponude i tražnje;
- Insistiranje visokoškolaca za promjenu nostrifikovanog studijskog programa.

Bitno je napomenuti da u toku trajanja prijava Programa stručnog osposobljavanja, od strane administratora na pomenutom Portalu je odgovoreno na više od 3.000 prijava od strane korisnika i poslodavaca, ovim putem, i u realnom vremenu riješene eventualne nedoumice ili problematika istih.

PRILOZI SA PODACIMA O PONUDI/TRAŽNJI DOBIJENI NA OSNOVU PROGRAMA

REGIONALNA STRUKTURA UPARENIH RADNIH MJESTA

TRAŽNJA ZA RADNIM MJESTIMA PO OPŠTINAMA

Opština	Traženo	Ostalo upražnjeno mjesta
Podgorica	7662	6586
Nikšić	977	775
H.Novi	932	855
Bar	914	799
Kotor	571	520
Budva	554	496
B.Polje	552	456
Berane	531	455
Tivat	499	456
Ulcinj	428	317
Danilovgrad	322	284
Rožaje	289	193
Cetinje	237	200
Pljevlja	227	169
Kolasin	101	89
Tuzi	98	68
Plav	97	82

Zeta	94	85
Mojkovac	58	46
Andrijevića	54	42
Plužine	27	27
Gusinje	26	22
Žabljak	25	21
Šavnik	15	14
Petnjica	10	7
UKUPNO	15.300	13.064

Statistika ukazuje da velik broj opština na sjeveru Crne Gore iskazuje potrebu za radnim mjestima koje nažalost ne nailaze na interesovanje od strane visokoškolaca. Za primjer možemo navesti opštinu Šavnik, koja je prijavila 15 radnih mjesta koja osim jednog ostala upražnjena, opština Kolašin od prijavljenih 101 mjesta popunjeno je svega 12, zatim opština Plužine od prijavljenih 27 pozicija nije popunjeno ni jedno radno mjesto popunjeno.

POVEZANI VISOKOŠKOLCI PO OPŠTINAMA

Opština	Broj uparenih visokoškolaca
Opština	Broj uparenih radnih mjesta / visokoskolaca
Andrijevića	12
B.Polje	96
Bar	115
Berane	76
Budva	58
Cetinje	37
Danilovgrad	38
Gusinje	4
H.Novi	77
Kolasin	12
Kotor	51
Mojkovac	12
Nikšić	202
Petnjica	3
Plav	15
Pljevlja	58
Podgorica	1076
Rožaje	96
Šavnik	1

Tivat	43
Tuzi	30
Ulcinj	111
Zeta	9
UKUPNO	2.236

TRAŽENO RADNIH MJESTA/BROJ PRIJAVLJENIH VISOKOŠKOLACA PO STUDIJSKIM OBLASTIMA

Studijska oblast	Traženo radnih mjesta	Prijavljeno visokoškolaca
OBLAST EKONOMIJE	2750	402
OBLAST PRAVO	1311	244
OBLAST TURIZAM I HOTELIJERSTVO	1223	102
OBLAST IT	1121	189
OBLAST GRAĐEVINA	370	45
OBLAST ENGLESKI JEZIK	365	54
Arhitektura	270	27
Grafički dizajn	260	46
OBLAST DIPLOMATIJE, POLITIKOLOGIJE I MEĐUNARODNIH ODNOSA	241	48
OBLAST NOVINARSTVO	221	17
Učiteljski studij	205	29
OBLAST ENERGETIKA	195	44
Psihologija	191	38
Farmacija	188	20
OBLAST BEZBIJEDNOST I KRIMINALISTIKA	187	72

BROJ UPARENIH/NEUPARENIH RADNIH MJESTA U PRIVATNOM/JAVNOM SEKTORU

Broj uparenih radnih mjesta javna uprava:
959
Broj neuparenih radnih mjesta javna uprava:
3281
Broj uparenih radnih mjesta privatni sektor:
1277
Broj neuparenih radnih mjesta privatni sektor:

9783